

Sygn. akt V CSK 302/15

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 lutego 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Iwona Koper (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jan Górski

SSN Karol Weitz

w sprawie z powództwa M. J.
przeciwko małoletniemu J. J. i I. G.
o unieważnienie uznania dziecka,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 11 lutego 2016 r.,
skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Okręgowego w W.
z dnia 10 września 2014 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 6 marca 2014 r. Sąd Rejonowy w O. oddalił powództwo M. J. o unieważnienie uznania małoletniego J. J.

Ustalił, że J. J. pochodzący ze związku pozwanej I. K. – obecnie G. z powodem M. J. urodził się w dniu 5 lipca 2002 r. W dniu 16 lipca 2002 r. powód uznał małoletniego przed Kierownikiem Urzędu Cywilnego w S. Powód utrzymywał kontakty z synem do czasu wyjazdu za granicę, po wyjeździe spotykał się z nim w czasie pobytów kraju, utrzymywał z synem kontakt za pośrednictwem internetu. Nigdy nie kwestionował swojego ojcostwa. Spełniał wobec małoletniego obowiązek alimentacyjny do marca 2013 r. W dniu 18 stycznia 2013 r. wydana została przez Centrum DNA – analizy genetyczne w K. opinia wykluczająca na podstawie badań DNA ojcostwo powoda w stosunku do małoletniego pozwanego. Według twierdzeń powoda pobrał on samodzielnie próbki do badania; fakt ten nie był wiadomy pozwanej.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy uznał, że uprawnienie powoda do żądania unieważnienia uznania wygasło w następstwie upływu terminu zawitego określonego w art. 80 k.r.o. w brzmieniu sprzed jego zmiany ustawą z dnia 6 listopada 2008 r. (Dz.U. Nr 220, poz. 1431). W konsekwencji odstąpił od badania, czy zgodnie z podstawą powództwa oświadczenie powoda o uznaniu dziecka złożone zostało pod wpływem błędu. Nie podzielił poglądu powoda, że za rozpoznaniem sprawy, pomimo przekroczenia terminu do wytoczenia powództwa, przemawiają zasady współżycia społecznego wskazując, iż sprzeciwia się temu dobro małoletniego pozwanego z uwagi na jego długoletnie przekonanie o ojcostwie powoda.

Stanowisko to podzielił Sąd Okręgowy w W. oddalając apelację powoda wyrokiem z dnia 10 września 2014 r.

W skardze kasacyjnej powód zarzucił naruszenie art. 80 k.r.o. w zw. z art 86 kro przez nieuwzględnienie wszystkich istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy okoliczności i zaniechanie ustalenia, czy oświadczenie o uznaniu małoletniego pozwanego zostało złożone pod wpływem błędu mimo, że za rozpoznaniem sprawy

przemawiają zasady współżycia społecznego. Podniósł, że przewidziany w art. 80 kro zbyt krótki termin do wytoczenia powództwa jest w okolicznościach sprawy dla niego krzywdzący.

Wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania lub uchylenie również wyroku Sądu Rejonowego i przekazanie sprawy temu Sądowi do rozpoznania, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 9 ust. 3 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o zmianie ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw do uznania dziecka, które nastąpiło przed wejściem w życie niniejszej ustawy, tj. przed 13 czerwca 2009 r., stosuje się dotychczasowe przepisy o unieważnieniu uznania dziecka. Mężczyzna, który uznał dziecko przed tą datą, może w ciągu roku od daty uznania żądać jego unieważnienia z powodu wady swego oświadczenia woli na podstawie art. 80 k.r.o. w brzmieniu obowiązującym przed jego zmianą dokonaną powyższą ustawą, którego dotyczą dalsze wywody uzasadnienia.

Określony w art. 80 k.r.o. termin jest sądowym terminem zawitym, którego upływ prowadzi do wygaśnięcia uprawienia dotkniętego prekluzją. Jego nieistnienie powoduje zaś, że niedopuszczalne jest postulowane przez skarżącego nieuwzględnienie jego wygaśnięcia na podstawie art. 5 k.c. (zob. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów SN z dnia 20 czerwca 2013 r., III CZP 2/13, OSNC 2014, nr 2, poz. 10).

Dopuszczenie zastosowania konstrukcji nadużycia prawa podmiotowego do upływu terminu określonego w art. 80 k.r.o. pozostawałoby w sprzeczności z widocznym na gruncie Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego zamiarem ustawodawcy zapewnienia stabilizacji istniejących stosunków rodzinnych z uwagi na potrzebę ochrony dobra dziecka, realizowanym poprzez czasowe ograniczenia możliwości wystąpienia z powództwem o unieważnienie uznania. Nakaz ochrony dobra dziecka stanowi podstawową zasadę polskiego prawa rodzinnego mającą źródło w art. 72 ust. 1 Konstytucji. Zasadzie tej podporządkowane są wszelkie regulacje stosunków między rodzicami i dziećmi. Przepis art. 3 ust. 1 Konwencji

Organizacji Narodów Zjednoczonych z dnia 20 listopada 1989 r. o prawach dziecka (Dz. U. z 1991 r., Nr 120, poz. 526) formułuje zasadę preferencyjnego w stosunku do interesu rodziców i innych osób traktowania interesu dziecka i nakazuje we wszystkich działaniach dotyczących dzieci podejmowanych przez publiczne i prywatne instytucje opieki społecznej, sądy, władze administracyjne lub ciała ustawodawcze traktować jako sprawę nadrzędną najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka. Preferencja ta ma charakter bezwzględny.

Przyjęte w art. 80 k.r.o. ograniczenie terminu do wytoczenia powództwa akceptuje z założenia istnienie stanu, w którym utrzymana zostaje wbrew prawdzie materialnej więź rodzinna nie mająca podstawy w rzeczywistości biologicznej.

W orzecznictwie ETPCz (wyroki z dnia 12 stycznia 2006 r. nr 26111/02, Mizzi przeciwko Malcie, z dnia 20 grudnia 2007 r. nr 23890/02, Phinikaridou przeciwko Cyprowi, z dnia 18 lutego 2014 nr 28609/08 A. L. przeciwko Polsce) przyjmuje się, że potrzeba pewności prawnej i ostateczności stosunków rodzinnych oraz ochrona interesów dziecka uzasadnia wprowadzenie terminu ograniczającego wytoczenie powództw o ustalenie negatywne pochodzenia dziecka.

Ograniczenie możliwości kwestionowania przez ojca na podstawie dowodów biologicznych ustalonej prawnie filiacji dziecka stanowi ingerencję w prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego chronionego w art. 47 Konstytucji i art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284). Przewidziana przez prawo ingerencja w ochronę tych praw spełniać musi warunki celowości i konieczności (zob. wyrok ETPCz z dnia 18 lutego 2014 r., nr 28609/08).

Na tle zarzutów wniesionej skargi kasacyjnej rozważenia wymaga kwestia, czy wprowadzone w art. 80 k.r.o. ograniczenie terminu do wytoczenia powództwa o zaprzeczenie ojcostwa jest konieczne, tj. czy oparte zostało na prawidłowym wyważeniu kolizyjnych interesów ojca i dziecka, w szczególności czy przepis ten zapewnia ukształtowany we właściwy sposób środek prawny umożliwiający zakwestionowanie ojcostwa prawnego, a w konsekwencji dostęp do sądu ojca prawnego (w art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji, art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności).

Warunek ten jest spełniony w odniesieniu do terminu bezwzględnie liczonego od uznania dziecka, jeżeli jest on wystraszająco elastyczny z punktu widzenia potrzeby ochrony interesu uprawnionego do wystąpienia z powództwem o zaprzeczenie ojcostwa (zob. wyrok ETPCz z dnia 18 lutego 2014 r.).

Termin do unieważnienia uznania dziecka, rozpoczynający bieg od uznania, jest warunkowany zdarzeniem zależnym od ojca prawnego i nie wynika z domniemania, jest więc w tym ujęciu terminem elastycznym. Zapewnieniu elastyczności środka umożliwiającego ojcu prawnemu zakwestionowanie ojcostwa służy też przyznanie prokuratorowi legitymacji do wytoczenia powództwa w każdym czasie (art. 86 k.r.o. w brzmieniu sprzed 13 czerwca 2008 r.) o ile, na co obecnie wyraźnie wskazuje treść art. 86 k.r.o., przemawia za tym dobro dziecka. Wytoczeniu powództwa przez prokuratora nie stoi przy tym na przeszkodzie wcześniejsze oddalenie powództwa ojca prawnego o unieważnienie uznania dziecka z powodu przekroczenia terminu do jego wytoczenia. Istotne znaczenie dla kwestii zachowania równowagi między interesem dziecka i interesem ojca prawnego ma także możliwość żądania przez dziecko po dojściu do pełnoletniości unieważnienia uznania.

Prowadzi to do konkluzji, że określony w art. 80 k.r.o. roczny termin do wytoczenia powództwa o unieważnienie uznania dziecka nie narusza prawa dostępu do sądu ojca prawnego. W ujęciu zarzutów skargi kasacyjnej nie jest więc terminem zbyt krótkim i krzywdzącym dla powoda.

W tym stanie rzeczy, skarga kasacyjna, której podstawa okazała się nieuzasadniona podlegała oddaleniu stosownie do art. 398¹⁴ k.p.c.